

Список використаних джерел

1. Теоретико-прикладні засади конструктивної взаємодії поліції і населення в соціумі : монографія / В. В. Середа та ін. / За заг. ред. З. Р. Кісіль. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 600 с.
2. Оцінка діяльності Національної поліції за допомогою опитування громадської думки (резюме національного звіту). URL: <http://khpg.org/index.php?id=1550061985> (дата звернення: 05.11.2019).
3. Громадська думка як чинник ефективності діяльності правоохоронних органів в Україні. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/468> (дата звернення: 05.11.2019).

*Хижняк Анастасія Олександрівна,
курсант Навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Харченко Наталія Петрівна,
старший викладач кафедри
теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ОСОБЛИВОСТІ ТА МІСЦЕ НОРМ ПРАВА В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ НОРМ

У суспільстві діють різноманітні соціальні норми: правові, моральні, релігійні, етичні, естетичні, корпоративні, норми звичаїв, традицій тощо.

Здебільшого у загальнотеоретичних працях під соціальними нормами розуміють загальні правила поведінки людей у суспільстві, що зумовлені об'єктивними закономірностями, є результатом свідомої вольової діяльності певної частини чи всього суспільства і забезпечуються різноманітними засобами соціального впливу [1, с. 133]. Соціальні норми – це правила поведінки загального характеру, що певним чином встановлюються та гарантуються з метою упорядкування суспільних відносин.

У процесі взаємодії і взаємного впливу різних видів соціальних норм кожний із них, маючи загальні риси, характеризується і своїми специфічними особливостями. З метою удосконалення розуміння різноманіття соціальних норм, дослідниками пропонуються різні критерії для класифікації. Синтезуючи наукові позиції у цій сфері пропонуємо виокремлювати такі критерії та види соціальних норм:

1) за способом виникнення:

- стихійні, що виникають в процесі функціонування суспільства без

впливу свідомої діяльності людини;

- свідомі, поява яких в суспільстві є усвідомленою, які спеціально створюються і мають більш високий організаційний вплив;

2) за способом існування:

- усні норми, що існують у свідомості суб'єктів і передаються з покоління в покоління;

- письмові, що існують у формі чітко визначеного документу;

3) за способом забезпечення:

- норми, що забезпечуються внутрішніми переконаннями суб'єктів (мораль, традиції, звичаї);

- норми, що забезпечуються недержавними утвореннями (корпоративні норми);

- норми, що забезпечуються засобами громадського впливу (норми культури, етики, естетики);

- норми, що забезпечуються примусовими засобами (політичні та правові);

4) за особливістю сфери відносин, що регулюються:

- норми моралі, тобто правила поведінки, що засновані на уявленнях суспільства про добро та зло, справедливість та несправедливість;

- норми культури – правила поведінки, що відображають рівень духовного розвитку суспільства;

- організаційні норми – правила поведінки, що регламентують порядок утворення та функціонування державних і недержавних структур;

- традиції – правила поведінки, що виникають в результаті багаторазового їх застосування та існування у свідомості суб'єктів;

- звичаї – правила поведінки, що передаються з покоління в покоління та мають тривале історичне функціонування;

- політичні норми – правила поведінки, що регламентують взаємодію держави з політичними партіями, націями та громадянами в процесі здійснення політичної влади;

- корпоративні норми – правила поведінки, що утворюються громадськими об'єднаннями та регламентують порядок їх функціонування;

- релігійні норми – правила поведінки, що визначають порядок здійснення релігійних культів та засновуються на вірі в бога;

- норми етики – засновуються на уявленнях про красу людських вчинків.

Важливу роль у системі соціального регулювання відіграють правові норми, «...адже позаправові регулятори соціальної поведінки людини ніколи не були достатніми для урегулювання та примирення людських інтересів, утримування людини в межах вимог, встановлених суспільством» [1, с. 132].

Не менш вагому роль вони відіграють у визначенні конкретного правового режиму [2 – 3].

Попри це поняття, структура та види правових норм, співвідношення категорій «правова норма», «юридична норма» та «норма права» й донині залишаються доволі дискусійними серед науковців у вітчизняній і зарубіжній юридичній доктрині.

Слід зауважити, що незважаючи на відносну самостійність і специфічність, правові норми, як й інші види соціальних норм виконують, насамперед, регулятивні функції не ізольовано чи окремо, а в єдиному комплексі та тісному взаємозв'язку.

Як ми зауважували раніше, у правовій доктрині існують різні думки щодо співвідношення правових норм з іншими видами соціальних норм, його специфічних рис, місця і ролі у системі соціальних норм. Особливо дискусійним є визначення дослідниками співвідношення правових норм та норм моралі. Дослідження наукових джерел, що присвячені даній проблемі дозволяє виокремити щонайменше дві основні позиції щодо цього: 1) правові та моральні норми діалектично взаємопов'язані між собою; 2) правові та моральні норми є окремими самостійними соціальними нормами.

Наприклад, В. Нерсисянц вважає, що «... помилковими є думки стосовно того, що право повинно бути моральним, оскільки це означає, що право повинно бути не правом, а мораллю, що зміст закону (позитивного права) повинен бути не правовим, а моральним. І подібне моральне праворозуміння деформує сутність не тільки права, а й моралі, оскільки моралізація права супроводжується юридизацією моралі. А метою теоретично розвинутого юридичного праворозуміння є правовий закон (а не моральний закон)» [4, с. 253].

Отже, правові норми є різновидом соціальних норм та займають особливе місце в системі соціального регулювання суспільних відносин. Вони характеризуються певними особливостями, що надають можливість визначити їх як найважливіший засіб забезпечення життєдіяльності суспільства та держави, адже лише правові норми встановлюються чи санкціонуються державою в процесі функціонування утворених нею органів, мають формально визначений та загальнообов'язковий характер, характеризуються їх ієрархічною підпорядкованістю.

Список використаних джерел

1. Теорія держави та права : навч. посіб. / Є. В. Білозьоров та ін. / За заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
2. Харченко Н. П. Структура правового режиму: загальнотеоретична характеристика. *Науково-практичний журнал «Прикарпатський юридичний вісник»*. 2019. Вип. 1 (22). С. 25–28.
3. Харченко Н. П. Структура правового режиму: дослідження вітчизняного законодавства. Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 14-15 червня 2019 р.). Харків, 2019. С. 111–114.
4. Нерсисянц В. С. Общая теория права и государства : Учебник для вузов. Москва : Норма: НИЦ ИНФРА. М, 2019. 560 с.